

Overleeft Wit-Rusland de kredietcrisis?

Jan Limbeek

Het IMF stelde de afgelopen jaren keer op keer vast dat de economische prestaties van Wit-Rusland erg goed waren. In de periode 2004–2008 boekte het land een economische groei van gemiddeld 10 procent, terwijl de inflatie niet al te hoog was en een sterk dalende trend liet zien. Daarnaast voerde het land een bewonderenswaardig sociaal beleid, hetgeen het regime populariteit bij de bevolking verschafte. Er was weinig werkloosheid, de reële lonen groeiden sterk, het armoedeniveau was het laagste van het GOS. Nu dreigen Rusland en de mondiale financiële crisis roet in het eten te gooien.

Belangrijke redenen voor de macro-economische prestaties van Wit-Rusland waren de enorme energiesubsidies van Rusland, de douane-unie met dat land en de (energie)vraag uit het buitenland. Wit-Rusland is kwetsbaar als deze gunstige externe omstandigheden veranderen.

Dit bleek in 2009 toen de mondiale economische crisis ook Wit-Rusland trof. De economie kromp weliswaar alleen in 2009 een beetje, maar vergeleken met het niveau van de eerdere groei was de afname gigantisch. Bovendien neemt de hulp van Rusland verder af. In 2009 beloofde Rusland een lening van 1 miljard dollar te verstrekken, maar het maakte slechts 500 miljoen over en annuleerde de rest. Rampzaliger is dat Rusland de energiesubsidies afbouwt.

Tabel 1. Huidige en verwachte economische situatie, 2007-2014 (% bbp, tenzij anders aangegeven)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Reële groei bbp (% groei)	8,6	10,0	-0,3	3,8	4,4	5,3	6,3	6,9
Nominaal bbp (mld. Wit-Russische roebel)	97,2	128,8	138,4	157,4	178,5	203,0	233,1	269,1
Inflatie, einde periode (% groei)	12,1	13,3	10,5	8,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Saldo lopende rekening	-6,8	-8,4	-11,0	-7,2	-5,6	-4,9	-4,0	-3,4
Goederenexport	53,7	54,8	44,3	50,6	50,7	50,4	50,5	50,7
Goederenimport	-62,7	-64,9	-56,3	-59,1	-57,7	-56,5	-56,3	-56,1
Handelsbalans	-9,0	-10,1	-12,0	-8,5	-6,9	-6,2	-5,8	-5,3

Bron: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr1031.pdf>.

Tabel 2. Overheidsbegroting (% bbp, tenzij anders aangegeven)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Inkomsten	49,5	51,0	44,2	43,0	41,9	41,9	41,5	41,3
Uitgaven	49,0	49,6	45,3	44,7	44,0	43,9	43,0	42,8
Tekort	0,4	1,4	-1,1	-1,7	-2,0	-2,0	-1,5	-1,5
Officiële reserves (mld. \$)	4,2	3,1	5,6	7,2	8,7	10,4	12,1	15,4
Bruto buitenlandse schuld	27,7	25,2	42,8	44,1	41,8	38,4	33,8	30,7
Publiek*	6,5	6,9	17,9	18,2	17,9	16,9	15,5	14,0
Privaat**	21,2	18,3	24,9	25,9	23,9	21,5	18,4	16,7

*Inclusief de schuld van de Centrale Bank en door de overheid gegarandeerde schulden.

** De private buitenlandse schuld komt hoofdzakelijk voor rekening van overheidsbedrijven.

Bron: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2010/cr1031.pdf>.

Vóór 2007 was Wit-Rusland vrijgesteld van betaling van het Russische exporttarief voor olie. Tweederde van de goedkope olie exporteerde Wit-Rusland na bewerking in zijn raffinaderijen naar Europa tegen de hoge marktprijs. Dit leverde Wit-Rusland zo'n 5 miljard dollar per jaar op. Na een energieconflict in januari 2007 werd een nieuwe overeenkomst vastgesteld voor een periode van drie jaar, waarin onder meer werd afgesproken dat Wit-Rusland bij wederverkoop van olie alsnog het grootste deel van het exporttarief (85 procent in 2009) zou terugbetalen aan Rusland.

Wit-Rusland deed dat echter niet. Op 27 januari 2010 bereikte het een nieuwe overeenkomst met Rusland. Alleen voor de olie die Wit-Rusland zelf verbruikt (6,3 miljoen ton) en het deeltje dat weer naar Rusland zelf wordt geëxporteerd, blijft het land vrijgesteld van exporttarieven. Voor de overige 14 à 15 miljoen ton die Wit-Rusland importeert via pijpleidingen, moet het land voortaan het volledige exporttarief betalen. De prijs stijgt hierdoor bijna met 50 procent, van 380 dollar per ton in december naar 560 dollar in januari. De negatieve consequenties hiervan kunnen moeilijk overdreven worden.

Het is eenvoudig voorstelbaar dat de inkomstenderving de ondergang zal betekenen van het autoritaire regime van Loekasjenko. Verkoop aan Rusland van raffinaderijen zal slechts tijdelijk financiële verlichting brengen. De financiële druk van Rusland leidt ertoe dat Wit-Rusland, dat nog veel trekken van een planeconomie heeft, zijn economie begint te hervormen. Met name op het gebied van zakendoen zijn de laatste jaren grote vorderingen gemaakt. Maar de door Europa geëiste democratisering is voor Loekasjenko moeilijker te realiseren. Poetin speelt natuurlijk hoog spel want zijn beleid drijft Wit-Rusland in Europese armen, en misschien zet het regime dat na Loekasjenko zal aantreden de afstand tot Rusland wel voort.

Het is opvallend dat zowel het IMF als de Wit-Russische autoriteiten zich weinig zorgen lijken te maken over de nabije toekomst. Het IMF stelt dat Wit-Rusland voldoende maatregelen heeft genomen om de negatieve gevolgen van het olieakkoord met Rusland op de begroting en de lopende rekening te beperken. Het IMF is behoorlijk optimistisch over Wit-Rusland, want, zo stelt het Fonds, de exportprijzen stijgen en de overheid voert een goed financieel en monetair beleid. Het herstelprogramma dat in januari 2009 werd overeengekomen met het IMF, voert Wit-Rusland nauwgezet uit. Dat levert het land tot midden 2010 in totaal 3,5 miljard dollar op. Beide partijen verwachten een nieuw programma af te spreken voor de periode hierna.

Een instelling als het IMF kijkt naar het economisch beleid en heeft weinig oog voor de dictatoriale aard van het regime van Loekasjenko, tenzij het gebrek aan democratie aantoonbaar negatieve gevolgen heeft op de economie. Soms lijkt het Fonds daarom sympathieker te staan tegenover dictaturen. Het bereiken van macro-economische stabiliteit is namelijk makkelijker in autoritaire en gesloten landen, om ten minste drie redenen:

- Het is eenvoudiger de loonstijging te beperken. In 2009 bevroor Wit-Rusland de lonen van overheidswerknemers, terwijl de inflatie ruim 10 procent bedroeg.
- Aangezien men minder rekening hoeft te houden met de reactie van de bevolking, kan men makkelijker bezuinigen.
- Stimuleringsgelden van de overheid stromen minder hard weg naar het buitenland.

Het IMF negeert het feit dat Wit-Rusland een economie heeft met nog veel trekken van een sovjet-planeconomie. Dat komt omdat het Fonds vooral kijkt naar het financiële en monetaire beleid van een land: lopende rekening, inflatie, begrotingssaldo, schulden, rente. Wat dit betreft houdt Wit-Rusland zich aan de afspraken die met het IMF gemaakt zijn. Dus waarom zou het Fonds ontevreden zijn?

Het grootste risico dat stabiele economische groei in de toekomst uitblijft, is volgens het IMF als de autoriteiten een te expansief economisch beleid gaan voeren om geforceerd een hoge economische groei te bereiken. In dit verband is het belangrijk dat de kredietverlening, met name aan staatsbedrijven, beperkt blijft. In de meeste landen moet de kredietverlening tegenwoordig juist gestimuleerd worden, maar de financiële staatsinstellingen van Wit-Rusland hebben de neiging om te veel krediet in de economie te pompen. Daarom is het IMF erg tevreden dat Loekasjenko de onafhankelijkheid van de Centrale Bank heeft vergroot. Alle vertegenwoordigers van de overheid en de banken verdwijnen uit de bestuursorganen van de Centrale Bank. Leningen van de Centrale Bank met een lagere rente dan de marktrente verdwijnen eveneens.

Helaas zegt juridische onafhankelijkheid in het huidige Wit-Rusland niet alles, want het regime van Loekasjenko kent geen instellingen die tegen de wil van de president ingaan. De papieren onafhankelijkheid van de Centrale Bank wordt daarom beperkt door de aanwezigheid van president Loekasjenko. Maar als hij van het toneel verdwijnt, gelden deze beperkingen waarschijnlijk niet meer.

